

Василенко О. М.

Хмельницький національний університет

Гнатюк Н. М.

Хмельницький національний університет

СТУДЕНТСЬКА ГРУПА ЯК ЧИННИК РОЗВИТКУ СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ ПСИХОЛОГІВ

У процесі підготовки майбутнього фахівця, у тому числі й психолога, важливу роль відіграє його соціально-психологічна компетентність як здатність ефективно взаємодіяти з оточуючими людьми в системі міжособистісних відносин. У її формуванні значну роль відіграє не лише зміст освіти, але й освітнє середовище закладу вищої освіти, зокрема, студентське середовище, яке чинить соціалізуючу і виховну дію на молоду особистість. Розвиток соціально-психологічної компетентності майбутнього психолога посилює вимоги до його комунікативної поведінки, підвищує його комунікативну, перцептивну та інтерактивну компетентність, узалежнює успіх діяльності від власних знань, умінь і навичок. В свою чергу, недостатня розвиненість соціально-психологічної компетентності у студентів-психологів призводить до появи непорозумінь та одностороннього сприйняття інших людей, психологічних бар'єрів у спілкуванні з представниками протилежної статі, конфліктів тощо.

Науковці вважають, що у 17-19 років молода особистість активно будує власний духовний простір, взаємодіє з іншими, що може породжувати конфлікти та викликати неадекватні реакції з боку оточуючих. Стосунки, що виникають в академічній студентській групі, стимулюють розвиток самооцінки та саморегуляції студентів, оскільки вони формують їх потребу не тільки правильно розуміти вимоги оточуючих та конкретної ситуації, а й оцінити власні можливості, реалізувати їх в певних діях та визначити результати своєї діяльності (Буренніков Ю., Хом'юк І., 2007).

Л. Подоляк та В. Юрченко вважають, що студентська група є первинною, реальною, малою групою, офіційно створеною у закладі вищої освіти, що зумовлюється потребами управління. В студентській групі розвиваються як універсальні компетенції майбутніх фахівців, так і професійні, необхідні конкретному спеціалісту (Подоляк Л., Юрченко В., 2006).

Студентська група, до якої потрапив на першому курсі здобувач вищої освіти, поступово проходить певні етапи свого розвитку за рахунок динамічних процесів, які відбуваються в ній: диференціації та інтеграції, структуризації, становлення лідерів, формування і зміни міжособистісних взаємин тощо. Всі ці групові процеси чинять сильний вплив як на успішність спільної діяльності групи, так і на особистість кожного здобувача, розвиток його професійно важливих якостей, успішність навчання. Тому характер розвитку особистості здобувача, набуття ним професійних компетенцій значною мірою залежить від рівня розвитку групи, до якої він належить. При чому, чим вищий рівень розвитку групи, тим сильніший її вплив на окремого здобувача (Лозова О., 2014).

Важливим є й психологічний клімат, який панує в академічній студентській групі. Саме цей клімат відображає якісну сторону міжособистісних стосунків, стан групового настрою. Клімат групи може сприяти або перешкоджати навчанню, спільній діяльності, розвитку професійно важливих якостей здобувачів вищої освіти. Для успішного формування професійних компетенцій у групі має бути сприятливий психологічний клімат, без протиріч і конфліктів (Лозова О., 2014).

Як вважають Л. Подоляк та В. Юрченко, неформальні взаємини формуються та проявляються у всій своїй повноті та глибині в академічній студентській групі, що пояснюється сенситивністю юнацького віку до інтимно-особистісних стосунків, бурхливим розвитком емоційно-насиченого спілкування. При цьому, тривалість спільного проведення часу в колі своїх одногрупників найдовша саме в студентському віці (Подоляк Л., Юрченко В., 2006).

Для розвитку соціально-психологічної компетентності майбутнього фахівця важливим є психологічний статус його в студентській групі, що пов'язаний з його навчальною активністю, ставленням до навчання, науково-дослідної і громадської роботи тощо. Дуже добре групові стосунки налагоджені серед тих здобувачів вищої освіти, які включені в щоденне життя групи: регулярно відвідують заняття, добре навчаються, займаються громадською роботою, мають друзів і активно спілкуються з одногрупниками. Ці здобувачі мають статус у групі від середнього і вище. А ті здобувачі вищої освіти, які пропускають заняття, не беруть участі у групових заходах, не є достатньо включеними в життя групи, мають низький груповий статус (Лозова О., 2014).

Велике значення на розвиток стосунків студентському середовищі має лідер, від якого залежить доля студентської групи, її згуртованість, успішність у навчанні, участь в житті закладу вищої освіти. Лідер в групі є активним суб'єктом освітнього процесу, адже він має зв'язок з керівництвом, надає студентам достовірну інформацію, пропонує шляхи вирішення проблем, контролює процес виконання прийнятих рішень.

Лідерство, з одного боку є соціальною основою, на якій формується група, а з іншого – студентська група є платформою для формування лідерського потенціалу. Для самих лідерів знайомство з соціально-психологічними механізмами регулювання спільного життя й діяльності в групі є хорошою школою для підготовки до успішної роботи з керівництва колективом у майбутньому (Лозова О., 2014).

С. Пільова вважає, що сучасний лідер в студентському середовищі повинен володіти такими *якостями*, як:

- уміння працювати в команді та адаптуватися до змін у ній;
- мати розвинені комунікативні здібності;
- володіти здатністю впливати на інших студентів у досягненні визначеної мети, роблячи їх не «підлеглими», а співвиконавцями.

Таким чином лідер покликаний здійснювати регуляцію міжособистісних відносин у групі в умовах мікросередовища (Пільова С., 2008).

Л. Подоляк та В. Юрченко виділяють основні *механізми*, що діють в студентській групі, в якій навчаються майбутні психологи:

– *професійна мотивація, розвиток і зміцнення* групи, що є найважливішим механізмом професіоналізації майбутнього фахівця з психології. На розвиток цієї мотивації впливає взаємодія з однокурсниками і здобувачами вищої освіти старших курсів, захоплених своєю майбутньою професією: спільні бесіди, дискусії, групові обговорення актуальних психологічних питань тощо.

– *стереотипізація*, що відображає образ психолога в масовій свідомості –фахівця, який сприяє вирішенню індивідуальних психологічних проблем. В групі цей образ-стереотип обговорюється, поступово наповнюється більш глибоким змістом, стає професійним орієнтиром – зразком.

– *професійна ідентифікація*, яка може бути з групою та з іншою людиною. При цьому цим іншим може виступати викладач, практикуючий психолог, науковець, які досягли високих результатів в діяльності, а також авторитетні студенти-одногопники, студенти старших курсів, лідери. У майбутнього психолога формується певний рольовий стереотип як зразок, який він наслідує, здійснюючи підготовку до професійної діяльності (Подоляк Л., Юрченко В., 2006).

Отже, розгляд особливостей впливу студентської групи на процес формування соціально-психологічної компетентності майбутніх психологів дозволяє стверджувати, що група вищого рівня розвитку з високою згуртованістю, сприятливим психологічним кліматом є не лише моделлю професійного спілкування, але й створює умови для успішного формування у майбутніх психологів необхідних компетенцій як структурних компонентів соціально-психологічної компетентності фахівця. Викладачі та куратори студентських груп мають спрямовувати розвиток цих груп до такого високого рівня. Цьому сприятиме використання активних методів навчання, що є провідним чинником розвитку професійної компетентності майбутніх фахівців.